

Kainuun TE-toimiston lausunto työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Viite

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus HE124/2017 vp / Asiantuntijapyyntö

Kainuun TE-toimisto esittää kannanottonaan otsikossa mainittuun kommentointipyyntöön liittyen seuraavaa:

Sinänsä hallituksen esityksen ajatus työttömien työnhakijoiden aktivoimisesta on kannatettava, mutta keinot kyseiseen tavoitteeseen pääsemiseksi eivät ole oikeita. Lähtökohtaisesti aktiivisuudesta palkitseminen olisi huomattavasti rankaisemista kannustavampaa.

Työ- ja elinkeinoministeriö valmistelee työttömyysturvalain muuttamista siten, että vuoden 2019 alusta työttömän työnhakijan tulisi työttömyysetuuden menettämisen uhalla hakea keskimäärin yhtä työpaikkaan viikossa 12 viikon tarkastelujakson aikana. Työttömän työnhakijan kannalta arvioituna nämä uudistukset johtavat kahdenlaiseen kiristyvään järjestelmään, mitä ei voida pitää kohtuullisena.

Hallituksen esityksen aktiivimallia tarkasteltaessa voidaan perustellusti esittää kysymys, noudattaako kyseinen aktiivimalli hallitusohjelman norminpurkutavoitetta. Työhallinnon näkökulmasta tarkasteltuna aktiivimallin käyttöönotto päinvastoin lisää normeja ja työttömiin työnhakijoihin kohdistuvaa viranomaisten valvontaa. Viranomaisten hallintotyö lisääntyy kaikilta osin huomattavasti.

Hallituksen esityksessä todetaan työhallinnon työmäärän kasvavan erityisesti työllistämistä edistäviä palveluja koskevien yhteydenottojen myötä. Kyseinen toteamus ei riitä kuvaamaan niitä kokonaisvaikutuksia, joita työttömyysturvan aktiivimallilla on työhallinnon kokonaistyömäärään: Nykyiset henkilöstöresurssit eivät ole riittävät aktiivimallin käytännön toteuttamiseen eikä resurssien kohdentaminen tähän ole myöskään tarkoituksenmukaista. Lisäksi aktiivimallin käyttöön ottaminen lisää huomattavasti kustannuksia ostopalveluiden muodossa, kun työllistämistä edistäviä palveluja on oltava nykyistä enemmän tarjolla aktiivisuusvelvoitteen täyttämiseksi. Työttömyysturvan aktiivimalli lisää huomattavasti työhallinnon velvoitteita huolehtia siitä, että palveluja on saatavilla. Näin ollen laskelmissa on huomioitava se, että julkisen talouden menojen kasvu lisääntyy palveluiden lisääntyvinä hankintoina. Haasteeksi voi muodostua sen pohtiminen, muodostuuko työllistämistä edistävään palveluun pääsemisestä jatkossa niin sanottu subjektiivinen oikeus, kun vaakalaudalla on työttömän työnhakijan toimeentulon mahdollinen aleneminen. Tämä voi vaikeuttaa myös työhallinnon asiantuntijoiden aitoon palvelutarpeen arviointiin perustuvaa palveluihin ohjaamista.

Työttömyysturvan aktiivimallia koskevan hallituksen esityksen sivulla 6 mainitaan, että ehdotetun mallin työllisyysvaikutusten arviointi on erittäin vaikeaa. Ehdotettu malli merkitsee kuitenkin työttömän työnhakijan kannalta merkittävää muutosta. Ehdotetun mallin vaikuttavuudesta jää perusteltu epäily, minkä vuoksi voidaan kyseenalaistaa aktiivimallin vaikuttavuus.

21.11.2017

Lyhytaikaisten töiden vastaanottaminen voi johtaa jo nykyisellään siihen, että esimerkiksi sovitellun päivärahan maksamisaikataulu viivästyy, mitä ei voida pitää hyväksyttävänä asiantilana tavoiteltaessa työllisyyden lisääntymistä. Järjestelmät ja prosessit tulee rakentaa siten, että ne ovat aidosti työn vastaanottamista kannustavia, kannustinloukkoja purkavia ja asiakkaan joustavaa työllistymistä tukevia.

Lisäksi ehdotetun uudistuksen yhteydessä on huomioitava se, että välityömarkkinatoimijoille, kuten yhdistyksille, suunnattua palkkatuen määrää on jo huomattavasti leikattu. Tämä muutos kohdistuu jo sinällään heikommassa työmarkkina-asemassa oleviin työttömiin työnhakijoihin vaikeuttaen heidän työllistymistään. Tämä huomioiden on suhtauduttava pidättyväisesti kyseisessä asemassa oleviin työttömiin työnhakijoihin kohdistuviin kiristyneisiin toimenpiteisiin, jotta heidän tilanteensa ei muodostu useiden uudistusten myötä kestävämmäksi.

Hallituksen esityksen sivulla 13 kuvataan hallituksen esityksen vaikutuksia viranomaisiin. On pystyttävä varmistautumaan siitä, että aktiivimallin seurantaan liittyvät tekniset valmiudet ovat riittävät. Lisäksi on varmistettava, että aktiivimallin toiminnasta on tehty todellinen prosessikuvaus, jotta tammikuun 2017 kaltainen toimeentulotukitehtävien Kansaneläkelaitokselle siirtämisestä aiheutunut ruuhkatilanne sekä heinäkuun 2017 TE-palvelujen sähköisen asiointin muutoksesta aiheutunut sekaannus ei toistu työttömyysturvan aktiivimallin suhteen. Ainoastaan asianmukaisesti laaditulla prosessikuvauksella voidaan varmistaa prosessin sujuvuus ja asiakaspalvelun toimivuus. Viranomaisvaikutusten arvioinnissa on oltava mukana vaikutukset kaikkiin toimijoihin, jotta todelliset kokonaisvaikutukset pystytään kuvaamaan riittävällä tarkkuudella. Erityisesti tiedottaminen asiakkaan oikeuksista, velvollisuuksista ja asiointin muutoksista tulee hoitaa hyvin, kun kyse on asiakkaan toimeentulosta.

On tärkeää huomata, että työttömyysturvan aktiivimallissa ei ole lainkaan asiakkaan kuulemismahdollisuutta, vaikka kyse on työttömän työnhakijan toimeentuloon keskeisesti vaikuttavasta seikasta. Esimerkiksi pienituloiselle työmarkkinatuen saajalle hallituksen esityksessä mainittu 32,40 euron vähennys on tuntuva. Kuulemismahdollisuus antaisi työttömälle työnhakijalle mahdollisuuden antaa selvitystä siitä, mistä syystä aktiivisuusvelvoite ei täyttnyt. Kuulemismahdollisuuden puuttuminen ei toteuta hyvän hallinnon vaatimusta. Toisaalta kuulemismahdollisuus lisäisi viranomaisten työmäärää. Mikäli kuulemismahdollisuutta ei ole, saattaa muodostua tilanteita, joissa työttömän työnhakijan toimeentulo pienenee hänestä itsestään riippumattomista syistä, mitä ei voitane pitää hallituksen esityksen tavoitteiden mukaisena.

Hallituksen esityksen sivulla 9 todetaan, että yleisin työllistymistä edistävä palvelu on ollut vuonna 2016 kuntouttava työtoiminta ja toiseksi yleisin palvelu on ollut työkokeilu. Mikäli työttömät työnhakijat ohjautuvat jatkossa enemmän työkokeilun piiriin täyttääkseen aktiivisuusvelvoitteen, työnantajat saavat tämän myötä merkittävän määrän maksutonta työvoimaa. Tämän

21.11.2017

voidaan arvioida johtavan työvoiman väärinkäyttöön, jolloin myöskään hallituksen esityksen tavoite työllisyyden paranemisesta ei aidosti toteudu. Sama vaikutus on työpaikalla toteutettavalla rekrytointikokeilulla ja rekrytointikoulutuksella. Suunnitelmallinen asiakkaan ohjaaminen palvelutarpeen perusteella kohti avoimia työmarkkinoita vaikeutuu tämän myötä huomattavasti.

On myös huomattava, että esimerkiksi pitkään työmarkkinatuen varassa olleita työttömiä työnhakijoita ei hyvin suurella todennäköisyydellä pystytä tämän mallin mukaisesti aktivoimaan. Tähän vaikuttaa se, että kyseiseen ryhmään kuuluu paljon sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi työkyvyttömiä henkilöitä, jotka eivät kuitenkaan saa sairauseläkettä tai sairauspäivärahaa, minkä vuoksi nämä henkilöt kuuluvat kategorisesti työttömiin työnhakijoihin. Tosiasiallisesti he eivät kuitenkaan välttämättä kykene osallistumaan edes työllisyyttä tukeviin toimenpiteisiin, joiden avulla he pystyisivät täyttämään työttömyysturvan aktiivisuusmallin mukaisen aktiivisuusvelvoitteen.

Lomautettujen henkilöiden osalta 65 päivän tarkastelujaksoa on pidettävä liian lyhyenä. Esimerkiksi 180 päivän tarkastelujakso olisi lomautettujen henkilöiden osalta kohtuullisempi vaihtoehto.

Hallituksen esityksen mukaisessa työttömyysturvan aktiivimallissa on huomioitava asuinpaikkakunnan ja työssäkäyntialueen tarjoamat mahdollisuudet. Voidaan perustellusti kysyä, onko kaikilla alueilla tarjolla riittävästi työpaikkoja ja työllistymistä edistäviä palveluja ja johtaako tilanne tämän myötä asiakkaiden alueelliseen eriarvoisuuteen. Tältä osin Kainuun tilanne näyttäytyy esimerkiksi pääkaupunkiseutuun verrattuna erilaiselta: pitkät välimatkat tuovat omat haasteensa alueellisen liikkuvuuden suhteen. Lisäksi on huomioitava eri ammattialat, joiden tilanteet voivat vaihdella suurestikin. Tässä on huomioitava, että aina henkilön oma aktiivisuus ei ole ratkaiseva tekijä ammatillisen liikkuvuuden suhteen: työnantajan ratkaistavissa on lopulta se, kenet tehtävään valitaan. Huomattava poikkeama ammattialan ja tarkasteltavan työtehtävän välillä voi johtaa siihen, että työnantaja ei katso työnhakijaa sopivaksi tehtävään.

Tiina Veijola
Kainuun TE-toimiston johtaja

JAKELU

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta